

فصلنامه رهیافتی نو در مدیریت آموزشی
دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت
سال اول - شماره دوم - زمستان ۸۷
صص ۶۱-۹۰

بررسی وضعیت اعزام دانشجویان به خارج به منظور ارائه ی چارچوب ادراکی مناسب در آموزش عالی کشور

علی تقی پور ظهیر^۱ ، حسن پاشا شریفی^۲ ، رشید ذوالفقاری زعفرانی^۳

چکیده

هدف از این پژوهش بررسی وضعیت اعزام دانشجویان به خارج به منظور ارائه ی چارچوب ادراکی مناسب در آموزش عالی کشور است. روش پژوهش ، توصیفی (اسنادی و پیمایشی) بود. جامعه ی آماری پژوهش ، تمامی اعضای هیئت علمی استادیار با دست کم پنج سال سابقه در تمام دانشگاههای کشور به تعداد ۱۳۶۴۹ نفر، همچنین تمامی اسناد و مدارک مربوط به اعزام دانشجویان به خارج بودند. با استفاده از روش نمونه گیری تصادفی خوشه ای چند مرحله ای ، تعداد ۳۸۶ نفر به عنوان نمونه انتخاب شدند. ابزار جمع آوری داده ها ، دو پرسشنامه پژوهشگر ساخته بود که روایی آن از راه اخذ نظرات از متخصصان و استادان راهنما و مشاور و پایایی آن با اجرای مقدماتی ۳۰ پرسشنامه بر اساس ضریب آلفای کرونباخ به ترتیب ۰/۷۵ و ۰/۹۲ برآورد شد. داده های گردآوری شده ، به کمک آزمون تحلیل واریانس ، آزمون کروسکال والیس و آزمون t تک گروهی تجزیه و تحلیل شد. نتایج این پژوهش ، نشان داد که هزینه ی تحصیل در دانشگاههای معتبر خارج در طول سه برنامه ی توسعه ، بالاتر از دانشگاههای داخلی است ، در حالی که هزینه ی تحصیل دانش آموختگان دانشگاه غیر دولتی داخل (دانشگاه آزاد اسلامی) ، پایین تر از هزینه تحصیل دانش آموختگان همتراز دانشگاههای دولتی داخل کشور و دانشگاههای خارج از کشور است. درخصوص صلاحیت های علمی - آموزشی بین سه گروه شرکت کننده از اعضای هیئت علمی، تفاوت چندانی وجود ندارد؛ در زمینه ی صلاحیت های علمی- پژوهشی و علمی- اجرایی ، اعضای هیئت علمی

۱- عضو هیئت علمی واحد علوم و تحقیقات تهران

۲- عضو هیئت علمی واحد رودهن

۳- عضو هیئت علمی واحد رودهن

دانش آموخته خارج، نسبت به اعضای هیئت علمی دانش آموخته دانشگاه دولتی و غیر دولتی هم تراز داخل کشور، رتبه ای بالاتر دارند. در نهایت درجه ای اعتبار و تناسب چارچوب ادراکی پیشنهادی، مورد تایید نمونه های مورد بررسی قرار گرفته است.

کلید واژه ها: اعزام دانشجویان به خارج، صلاحیت های علمی دانش آموختگان، چارچوب ادراکی

مقدمه

سرعت روزافزون پیشرفت های علمی در کشور های توسعه یافته و کم توجهی کشورهای در حال توسعه به پیشرفت علمی موجب تشدید شکاف اقتصادی، اجتماعی، علمی بین آنها شده است؛ برای همگام شدن کشورهای در حال توسعه از جمله ایران با دستاوردهای نوین علمی و کم کردن این شکاف لازم است با دانشگاهها و مراکز علمی جهان در ارتباط بوده و به گونه ای مداوم و مستمر در جریان تبادل داده ها و دانش قرار گیرد (قلی پور، ۱۳۸۲). شاه عباس دوم نخستین کسی بود که به علت علاقه ی شدید به نقاشی اروپایی، افرادی را برای فراگیری این هنر به رم فرستاد (حاضری، ۱۳۷۲، ص ۲۸). عباس میرزا، ولیعهد، برای آموزش علوم و فنون به معنی خاص آن در سال ۱۱۹۰ هجری شمسی، به توصیه ی قائم مقام فراهانی افرادی را به اروپا اعزام کرد. پس از ایجاد مدرسه ی دارالفنون در زمان میرزا تقی خان امیر کبیر در سال ۱۲۳۰ هجری شمسی، اعزام به خارج وارد مرحله ی نوینی شد. پس از آن روند اعزام به مدت ۵۰ سال یعنی تا سال ۱۲۹۰ هجری شمسی متوقف شد. (صدیق، ۱۳۵۴، ص ۳۵۶). یکی از نتایج پیروزی مشروطه آغاز دوباره ی اعزام دانشجویان به خارج بود. به گونه ای که در اردیبهشت سال ۱۲۹۰ ه. ش، برای نخستین بار، قانونی در مورد اعزام دانشجویان به خارج، از تصویب مجلس شورای ملی گذشت. در این قانون برای نخستین بار ضوابطی برای این امر معین شد و آزمون براساس این ضوابط برای انتخاب افراد برگزار گردید. در سال ۱۳۰۷ هجری شمسی قانون مخصوص اعزام دانشجویان به خارج وضع شد. در سال ۱۳۱۳ به اساس پیشنهاد وزارت فرهنگ، شاگردان اول و دوم دانشکده های دانشگاه تهران و سایر مدارس عالی، برای اعزام به خارج در نظر گرفته شدند و این روند با تغییراتی در جزئیات آن، تا پیروزی انقلاب اسلامی ادامه یافت. پس از پیروزی انقلاب اسلامی در سال ۱۳۵۷، مسئله ی اعزام دانشجویان به خارج، با وقفه ای چند ساله رو به رو شد. تا این که در میانه ی دهه ی ۶۰ بار دیگر با هدف تأمین نیروی علمی دانشگاهها، برقراری ارتباط علمی با دانشگاههای برتر جهان و آموزش نیروی انسانی در مقاطع تحصیلات تکمیلی، اعزام دانشجویان به خارج از کشور در دستور کار نهادهای سیاست گذار و اجرایی قرار گرفت (فراستخواه، ۱۳۷۹).

در سال ۲۰۰۴ در جهان ، نزدیک به ۲/۷ میلیون دانشجو در خارج از کشورشان ثبت نام کردند . مطالعات پیش بینی شده حاکی از آن است که تعداد دانشجویان بین المللی در سال ۲۰۲۰ به ۵/۸ میلیون نفر خواهد رسید. همین پیش بینی اعلام می کند تعداد دانشجویانی که در سال ۲۰۲۵ در خارج از کشور خود تحصیل می کنند ، به بیش از ۶/۲ میلیون نفر افزایش می یابد و پیش بینی می شود ۷۰ درصد از تقاضای جهانی برای تحصیلات خارج ، از قاره ی آسیا خواهد بود (فلیکس مارینگ و دیگران ، ۲۰۰۷). آمریکا با پذیرش نزدیک به ۲۲ درصد (۵۶۷/۷۶۶ نفر) از کل دانشجویان خارجی از سراسر دنیا ، بزرگترین کشور میزبان دانشجویان جهانی است . انگلستان پس از آمریکا در بازار آموزش عالی جهانی با داشتن ۲۱۳۰۰۰ دانشجوی جهانی در ردیف دوم قرار دارد . سپس کشورهای آلمان ، فرانسه و استرالیا هر کدام با داشتن نزدیک به ۱۰۰/۰۰۰ دانشجوی جهانی در مراتب بعدی هستند در مقابل عمده ترین استفاده کنندگان از خدمات تحصیلات عالی ، آسیایی هستند (سازمان همکاری اقتصادی و توسعه ، ۲۰۰۴). گام بتا^۱ (۱۹۹۶) در تئوری ساختاری خود در مورد انتخاب محل تحصیل بیان کرده است که اجبار از جانب موسسه و فرهنگ نقش دارند . انتخاب محل تحصیل افراد بیشتر تحت تاثیر موردهای اجتماعی ، فرهنگی و اخلاقی قرار می گیرد . (گام بتا ، ۱۹۹۶). بکر^۲ (۱۹۷۵) در نظریه ی تئوری اقتصادی خود در مورد انتخاب دانشگاه محل تحصیل بیان می کند که دانشجویان تصمیم های خود را بر اساس محاسبات دقیق و غیر دقیق خود در ارتباط تنگاتنگ با تحصیلشان می گیرند و این مورد در مقاطع بالاتر تحصیلی ، بیشتر از مقاطع پایین کاربرد دارد . ایراد این تئوری این است که سود بدست آمده از تحصیل اغلب نا ملموس است و تعیین میزان سود آن دشوار است . (بکر، ۱۹۷۵).

هادکینسون^۳ (۱۹۹۶) در تئوری شخصیتی ، تاثیر و اهمیت شخصیت را روی انتخاب محل تحصیل شایان توجه می داند (هادکینسون و دیگران ، ۱۹۹۶). در مورد گرایش بیشتر دانشجویان اعزامی به رشته های مهندسی می توان گفت ، اصولاً بیشتر دانشجویان ایرانی تمایل به رشته های پزشکی و مهندسی دارند زیرا قابلیت جذب این قبیل رشته ها در بازار کار بالاست و دانش آموختگان آنها نه تنها در ایران بلکه در همه جای دنیا می توانند به سهولت شغل مورد نظر خود را به دست آورند و بسیار دیده شده است که برخی از دانشجویان اعزامی پس از عزیمت به خارج ، رشته ی تحصیلی خود را با توجه به نیازمندی های کشور محل تحصیل تغییر می دهند (دفتر

¹ - Gambetta

² - Becker

³ - Hodkinson

مطالعات امور دانشجویی، ۱۳۵۲). توسعه‌ی صلاحیت‌های علمی و حرفه‌ای اعضای هیئت علمی، امروزه در تمامی نظام‌های آموزش عالی کشورهای توسعه‌یافته، از اهمیتی بسیار برخوردار است. فرانسیس (۱۹۸۵) صلاحیت‌های علمی و حرفه‌ای اعضای هیئت علمی را چنین تعریف می‌کند: «یک فرایند نهادی که سعی دارد تا دانش، مهارت و نگرش اعضای هیئت علمی را در راستای توانمندی‌ها و کارایی بیشتر، جهت تامین نیازهای دانشجویان، نیازهای خود و نیازهای موسسه متبوع خود اصلاح نماید.» (فرانسیس، ۱۹۸۵). وتیلی و فولد (۱۹۸۸) در این باره تعریف کاربردی تری را ارائه می‌دهند که عبارت است از هر گونه فعالیتی که برای اعضای هیئت علمی فرصتی فراهم می‌کند تا توانمندی‌های حرفه‌ای را در زمینه‌های نوین اعمال کنند. صلاحیت‌های کنونی خود را بهبود بخشند، یا توانمندی و مهارت‌های نوین کسب نمایند. صلاحیت‌های حرفه‌ای نیز عبارتند از: مهارت‌ها، دانش‌ها و توانایی‌هایی که عضو هیئت علمی را قادر می‌سازد تا به گونه‌ی کارآمد به عنوان یک مدرس، مدیر، مشاور، یا متخصص و پژوهشگر عمل نماید (وتیلی و همکاران ۱۹۸۸).

پیشینه‌ی پژوهش

پژوهش‌هایی که تا کنون در مورد اعزام دانشجویان به خارج صورت گرفته اصولاً محدود است. دانشیار (۱۳۸۲) در پژوهشی با عنوان بررسی نگرش دانشجویان بورسیه‌ی دکتری داخلی که از دوره‌های پژوهشی شش ماهه‌ی اعزام به خارج استفاده نموده‌اند، به نتایجی شامل: استفاده از دستاوردهای علمی و پژوهشی و تئوری‌های نوین علمی در خارج از کشور، امکان ارائه و چاپ مقاله‌های دانشجویان در مجله‌های علمی و تخصصی خارج از کشور، فراهم نمودن زمینه و شرایط رشد علمی دانشجویان، روش‌های بهینه‌ی تربیت نیروی انسانی، راهکاری جهت انتقال دانش فناوری به داخل کشور، آشنایی با دست‌کم یک زبان خارجی و استفاده از منابع علمی و مجله‌های موجود در کتابخانه‌ها دست‌یافته‌اند. سرمد (۱۳۷۰) در پایان‌نامه‌ی دوره‌ی دکتری تخصصی با عنوان اعزام محصل به خارج در دوره‌ی قاجار، به بررسی روند اعزام محصل به خارج از سال ۱۱۹۰ ه.ش تا انقراض سلسله قاجار پرداخته که به نتایج زیر دست‌یافته است: محل تحصیل دوره‌ی ابتدایی ۱۲۳ نفر از جامعه‌ی آماری؛ ۵۱ نفر آن در تهران، ۳۰ نفر آن در خارج از کشور و ۴۲ نفر آن در سایر شهرهای ایران است. محل تحصیل دوره‌ی متوسطه ۱۸۹ نفر از جامعه‌ی آماری؛ ۶۰ نفر آن در تهران، ۵۳ نفر آن در فرانسه و ۷۶ نفر آن در سایر شهرهای ایران است. محل تحصیل دوره‌ی عالی ۲۳۴ نفر از جامعه‌ی آماری؛ ۱۰۶ نفر آن در فرانسه، ۲۷ نفر آن در تهران و بقیه در

سایر شهرهای ایران و کشورهای خارجی است. از نظر رشته ی تحصیلی رشته های علوم انسانی از آغاز بیشترین جاذبه را داشته و سپس نظامی گری ، طب ، حرفه وفن ، معلمی ومهندسی قرار داشته اند. هزینه ی تحصیلی ۲۳۲ نفر از جامعه ی آماری ؛ ۶۱ نفر آن به هزینه ی دولت و بقیه با هزینه ی بخش خصوصی بوده است. اعزام محصل به خارج جنبه ی اشرافی داشته است. موسسه ی مطالعات و تحقیقات فرهنگی (۱۳۶۷) پژوهشی به عنوان بررسی مقایسه ای تعداد دانش آموختگان ایرانی از دانشگاههای داخل و خارج از کشور و چگونگی جذب آنها انجام داده است در این طرح به بررسی تاریخچه ی اعزام دانشجو به خارج پرداخته شده است همچنین به آمار دانشجویان و دانش آموختگان ایرانی از بدو اعزام به خارج و تغییرات کمی دانش آموختگان در سال های پیش و پس از انقلاب ودر نهایت به بررسی چگونگی جذب دانش آموختگان ایرانی در داخل کشورپرداخته شده است. موسسه ی تحقیقات و برنامه ریزی علمی و آموزشی وزارت علوم و آموزش عالی (۱۳۵۳) پژوهشی با عنوان بررسی آماری دانشجویان داخل وخارج از کشور در سال های ۱۳۴۷ تا ۱۳۵۲ ه. ش و بیش بینی آن برای ۱۳۵۳ تا ۱۳۷۲ ه. ش انجام داده است که داده های آماری نسبتا جامعی را در مورد دانشجویان اعزام شده در این مقطع به دست می دهد که در آن مسایلی ویژه همچون میزان بازگشت دانش آموختگان خارج از کشور و متغیرهای کارآمد در آن مورد بررسی قرار داده است. موسسه تحقیقات و مطالعات اجتماعی دانشگاه تهران (۱۳۴۶) پژوهشی انجام داده است ، این پژوهش دارای مقدمه ای تاریخی با تکیه بر پایگاه اجتماعی دانشجویان ، رشته های تحصیلی ، مدارج تحصیلی و مشاغل بعدی دانش آموختگان خارج از کشور تنظیم شده است که از نظر روش ، پژوهشی جامعه شناختی است ، ولی بعد زمان آن محدود است و در نهایت به پایان سال ۱۳۵۲ ه.ش ختم می شود؛ بررسی آماری آن از نظر روش ، کاملا ممتاز و بعد آماری و کاربردی آن برجسته است ، ولی داده های ارائه شده در آن ، تنها مربوط به سال های ۱۳۴۷ تا ۱۳۵۲ ه.ش است .

سنترا (۱۹۷۸) مطالعه ای گسترده در زمینه ی راهبردهای نوین در ارتقای صلاحیت های علمی- حرفه ای اعضای هیئت علمی در آمریکا انجام داده است. در این پژوهش سنترا تمامی ۲۶۰۰ دانشگاه و مراکز آموزش عالی آمریکا را در آن زمان از نظر نوع برنامه ها و راهبردهای ارتقای ارائه شده در آنها مورد بررسی قرارداد. سنترا انواع برنامه های مربوط به راهبردهای توسعه ی اعضای هیئت علمی را به چهار دسته تقسیم نمود: نخست راهبردهایی که مستلزم مشارکت و فعالیت همه جانبه ی اعضای هیئت علمی باشد. دوم راهبردهایی که بر روش های تدریس تاکید می کنند. سوم راهبردهایی که مربوط به روش های رایج و سنتی است. چهارم

راهبردهایی که مبتنی بر ارزشیابی و تحلیل است (سنتر، ۱۹۷۸). گامز^۱ و همکاران (۲۰۰۳) در پژوهش‌هایی که روی الگوها و انگیزه‌های مهاجرت دانشجویان به کشورهای غربی انجام داده‌اند نشان می‌دهند که تصمیم‌های دانشجویان یکی در اثر عامل‌های اجباری و فشارها انجام می‌شود که شامل فشارهای اقتصادی یا سیاسی است و نقش مهمی را در انتخاب دانشجویان بازی می‌کند. از سوی دیگر عامل‌های جذاب شامل شهرت موسسه و شاخص کیفیت بین‌المللی، کیفیت آموزش و عامل‌های محیطی و بومی نقشی بسزا در انتخاب یک موسسه برای دانشجویان دارد (دیویس، ۲۰۰۵). راندی و سوزان^۲ (۲۰۰۵) در مطالعه‌ای نقش نگرش‌های بین‌فرهنگی در انتظارات از تحصیل در خارج را روی دانشجویان کالج آمریکا ارزیابی کردند. از بین ۲۸۲ دانشجویی که پرسش‌نامه تکمیل کردند ۱۴۶ زن و ۱۲۰ مرد بودند. شرکت‌کنندگان شامل ۷۱ درصد اروپایی آمریکایی، ۱۱ درصد آمریکای لاتین، ۷ درصد آسیایی، ۷ درصد چند نژادی و ۴ درصد سایر نژادها بودند. این بررسی نقش نگرش‌های بین‌فرهنگی در انتظارات از تحصیل در خارج را ارزیابی کرده است همراه با این فرضیه، انتظارات مورد نظر در گزارش قومی و ارتباط بین‌فرهنگی نشان می‌دهد که آنها انگیزه‌ی کمی برای کسب تجربه از فرهنگ‌های دیگر دارند و بیشتر احساس اضطراب در مورد تعامل بین‌فرهنگی دارند. دانشجویانی که مطالعه‌ی زبان را مفید می‌دانستند، بیشتر از تحصیل در خارج لذت می‌برند. شرکت‌کنندگان زن و مرد در نگرش‌های بین‌فرهنگی مرتبط با انتظارات مثبت از تحصیل در خارج تفاوت چندانی ندارد و امتیازات دانشجویان زن تمایل زبانی بیشتری را همراه با مرکزیت‌گرایی قومی، رابطه‌ی بین‌فرهنگی و تعصب کمتر نسبت به مردان را نشان داد. فیشر^۳ (۲۰۰۴) در پژوهشی رابطه‌ی میان تحصیل در خارج و انتخاب محل تحصیل بررسی کرده است. از بین ۶۰۰ دانشجوی بین‌المللی مشغول به تحصیل در موسسات عالی ملبورن استرالیا تعداد ۲۱۹ دانشجو به عنوان نمونه به پرسش‌ها پاسخ دادند که روش نمونه‌گیری آن تصادفی بوده است. پرسش‌های پژوهش عبارت بود از: کدام عامل‌ها تسریع‌کننده‌ی کار دانشجویان بین‌المللی مشغول به تحصیل در استرالیا می‌باشد؟ چگونه آنها با محل تحصیل و جذابیت‌های توریستی در طول دوره‌ی تحصیل خود آشنا می‌شوند؟ کدام جاذبه‌های توریستی و فعالیت‌ها جزء مهم‌ترین هستند؟ نتایجی که بدست آمد نشان داد که مهم‌ترین و

1- Gomez

2- Randi and susan

3- Fisher

بهترین ارتباط واسطه ای در انتخاب محل تحصیل گفتارهای کلامی بوده است ، بیشتر کار موثر دانشجویان بین المللی برای انتخاب محل تحصیل ، انجام سفر در دوره های مختلف برای اهداف شخصی بوده است . معروف ترین جذابیت های توریستی ملبورن استرالیا ، بازار ملکه ویکتوریا و راه بزرگ آبی بود که از مشهورترین جاذبه های کشور به شمار می رود. این مطالعه نشان داده است که صنعت توریسم مرتبط با کارهای تقبل شده توسط دانشجویان کشورهای دیگر ، کمک مالی زیادی را برای اقتصاد ایالت ویکتوریا در بر داشته است در صورتی که بازدید اقوام و دوستان دانشجویان بین المللی به آنان اضافه شود ، این رقم می تواند به دو برابر افزایش یابد (فیشر، ۲۰۰۴). استیو^۱ و همکاران (۲۰۰۴) مطالعه ای را در زمینه ی نقش قواعد شخصیتی (تمایل دانشجویان استرالیایی) در مشارکت برنامه ی تحصیل در خارج انجام داده اند که داده های آن از راه بررسی پرسش نامه ای که توسط دانشجویان سال های دوم و سوم و سال آخر رشته ی تجارت جهانی دانشگاه بزرگ استرالیا پاسخ داده شده بود ، جمع آوری گردید و دانشجویان به صورت تصادفی از لیست های آموزشی برای پاسخ به پرسش نامه انتخاب می شدند که ۵۰ درصد دانشجویان مرد و ۵۰ درصد آن زن بودند نتیجه ی پژوهش متشکل از دو بخش بود یک بخش که شخصیت مربوط به تشریک مساعی دانشجویان (صداقت و تحمل ابهام) را مطرح کرده بود ، مورد آزمایش قرار داده بخش دیگر داده هایی در زمینه ی آگاهی دانشجویان از منافع و زیان های برنامه ی تحصیل در خارج را بررسی می کند. پژوهش ها نشان می دهد که دانشجویان استرالیایی خواه در برنامه ی تحصیل در خارج شرکت کنند یا نه بستگی به سطح صداقت و تحمل ابهام آنان دارد . دانشجویانی که از صداقت و تحمل ابهام بالاتری برخوردارند ، تمایلی بیشتر برای شرکت در برنامه ی تحصیل به خارج از خود نشان می دهند ، اما دانشجویان کم تحمل و کم طاقت تمایل زیادی برای شرکت در برنامه ی تحصیل خارجی ندارند نتایج کمی و کیفی حاکی از آن است که شخصیت دانشجو ممکن است عامل متغیر مهمی در تصمیم های دانشجویان برای تحصیل در خارج باشد از جمله موانع بازدارنده شامل هزینه ی بالای تحصیل در خارج و نبود نهاد فرهنگی برای آموزش مهارت های بین المللی است (استیو با کالیس وهمکاران، ۲۰۰۴).

اعزام دانشجو توسط وزارت علوم ، تحقیقات و فناوری همواره با مشکلات و موانعی متعدد همراه بوده و بررسی در این مورد می تواند تبیین کننده نقاط قوت و ضعف باشد . پیمودن این راه پیچیده

¹ - steve

- و دشوار و در عین حال مهم و سرنوشت ساز برای کشور ، بدون استفاده از پژوهش های علمی امکان پذیر نخواهد بود. این پژوهش برای پاسخگویی به پرسش های زیر انجام شده است:
- ۱- اهداف ، سیاست ها ، ملاک ها و روند اعزام دانشجویان به خارج در پیش و پس از انقلاب چگونه بوده است؟
 - ۲- بین هزینه ی تحصیلی دانش آموزان اعزام به خارج از کشور با هزینه ی تحصیلی دانش آموزان همتراز داخل کشور در طول برنامه های اول ، دوم و سوم توسعه (۸۳-۶۸) چه تفاوتی وجود دارد؟
 - ۳- بین صلاحیت علمی دانش آموزان اعزام به خارج با صلاحیت علمی دانش آموزان همتراز داخل کشور در نیروی انسانی متخصص آموزش عالی کشور چه تفاوتی وجود دارد؟
 - ۴- چارچوب ادراکی مناسب برای بهبود نظام اعزام دانشجویان به خارج از کشور چگونه است ؟
 - ۵- اعتبار و درجه ی تناسب چارچوب ادراکی پیشنهادی از نظر متخصصان چگونه است؟

روش پژوهش

این پژوهش از نظر هدف ، کاربردی و از نظر روش ، توصیفی (اسنادی و پیمایشی) است . در پژوهش های اسنادی براساس روش کتابخانه ای با مطالعه ی اسناد و مدارک و مرور ادبیات ، در پژوهش های پیمایشی براساس روش میدانی با اجرای پرسشنامه محقق ساخته ، داده های لازم جمع آوری شده است.

جامعه ی آماری ، نمونه و روش نمونه گیری : جامعه ی آماری این پژوهش تمامی اعضای هیئت علمی با رتبه ی حداقل استادیار و پنج سال سابقه در تمام دانشگاههای کشور که تعداد آنها ۱۳۶۴۹ نفر است و همچنین شامل تمامی اسناد و مدارک مربوط به اعزام دانشجویان به خارج از کشور می باشد . برای انتخاب نمونه های این پژوهش از روش «نمونه گیری تصادفی خوشه ای چندمرحله ای» استفاده شده است . برای این منظور ابتدا کشور به پنج منطقه ی شمال ، جنوب ، شرق ، غرب و مرکز تقسیم شده ، سپس از هر منطقه ۲ دانشگاه دولتی و ۲ دانشگاه غیردولتی به صورت تصادفی انتخاب شد . پس از انتخاب دانشگاهها با مراجعه به جدول تعیین حجم نمونه «گرجسی و مورگان» مشخص شد که تعداد ۳۸۶ نفر نمونه معرف جامعه ۱۳۶۴۹ نفری است ، سپس این تعداد به روش نمونه گیری تصادفی ساده از جامعه ی آماری انتخاب شد .

ابزار و روش گردآوری داده ها : ابزار گردآوری داده ها دو پرسشنامه ی پژوهشگر ساخته شامل : پرسشنامه ی صلاحیت های علمی و پرسشنامه ی اعتبارسنجی چارچوب ادراکی پیشنهادی بود که

روایی آن از راه اخذ نظرات از کارشناسان و استادان راهنما و مشاور و پایایی آن با اجرای مقدماتی ۳۰ پرسشنامه ، محاسبه و ضریب آلفای آن به ترتیب ۰/۷۵ و ۰/۹۲ برآورد شد . روش گردآوری داده های این پژوهش به دوصورت کتابخانه ای و میدانی انجام گرفت . در روش کتابخانه ای ضمن شناسایی کتابخانه ها و مراکز اطلاعاتی و منابع داخلی و خارجی ، ابتدا بامطالعه ی اسناد و مدارک و مرور ادبیات موجود ؛ رونداعزام دانشجو بررسی؛ سپس اهداف ، سیاست ها و ملاک های اعزام دانشجو به خارج ، همچنین سرانه ی هزینه های تحصیلی مربوط به دانش آموختگان خارج و داخل کشور ، استخراج شد. در روش میدانی برای جمع آوری داده ها در هر یک از دانشگاههای نمونه با یک نفر به عنوان رابط هماهنگی شد تا پرسش ها را بین نمونه های انتخاب شده توزیع و جمع آوری کند . آن گاه با احتمال ۲۵ درصد عدم برگشت و افت آزمودنی ، به تعداد ۴۸۰ پرسشنامه در بین نمونه های مورد مطالعه توزیع گردید . از پرسشنامه های توزیع شده تعداد ۴۱۲ پرسشنامه جمع آوری شده که از این تعداد ۲۸ پرسشنامه به دلیل ناقص بودن حذف و ۳۸۴ پرسشنامه مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت .

روش تجزیه و تحلیل داده ها : تجزیه و تحلیل داده های این پژوهش در دو سطح توصیفی و استنباطی صورت گرفت . در سطح توصیفی برای هر یک از متغیرهای مورد پژوهش ، جدول توزیع فراوانی ، نمودار ، شاخص های مرکزی و پراکندگی محاسبه و ترسیم شده است . و در سطح استنباطی داده های بدست آمده از اجرای پرسشنامه با توجه به هر یک از پرسش های پژوهش ، از روش های آماری آزمون تحلیل واریانس ، آزمون کروسکال والیس و آزمون t تک گروهی استفاده شده است .

یافته ها

پرسش نخست : هدف ها ، سیاست ها و ملاک ها و روند اعزام دانشجو به خارج در پیش و پس از انقلاب اسلامی چگونه بوده است ؟

هدف های اعزام دانشجو به خارج در پیش از انقلاب بیشتر برای حفظ ارتباطات سیاسی ، پاسخ به نیازهای انسانی دربار و سازمان های وابسته به دربار ، تربیت نیروی انسانی متخصص و پیشرفت علوم نظامی بوده است . در حالی که اهداف اعزام دانشجو به خارج در پس از انقلاب اسلامی بیشتر انتقال دانش و فناوری نوین به کشور ، تربیت نیروی انسانی متخصص و ارتقای سطح کیفی اعضای هیئت علمی دانشگاهها و کمک به تحقق اهداف برنامه های توسعه ی کشور بوده است . در سیاست های اعزام دانشجو به خارج ، پیش از انقلاب اسلامی بیشتر افراد اعزامی دارای مدرک فوق

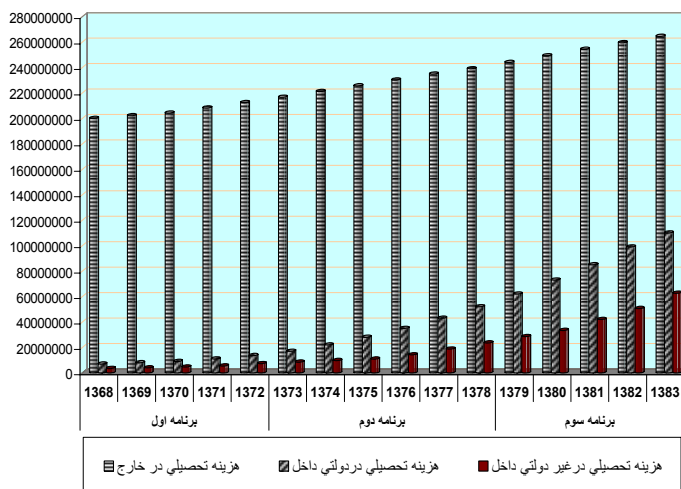
دیپلم و دیپلم و حتی بدون مدرک متوسطه بوده و همچنین بیشتر آنان از فرزندان عالی رتبه‌ی نظامی و افراد وابسته به دربار و مقصد اعزام آنان نیز کشورهای فرانسه، انگلیس و آمریکا بوده است. در حالی که پس از انقلاب اسلامی معمولاً برای دوره‌های فوق لیسانس و دکتری تخصصی از میان افراد مستعد و اعضای هیئت علمی دانشگاهها با حفظ عدالت اجتماعی به کشورهای توسعه یافته‌ی اروپا و در حال توسعه آسیا اعزام می‌شدند. ملاک‌های اعزام دانشجویان به خارج در پیش و پس از انقلاب اسلامی تفاوت چندانی نداشته و معمولاً داشتن تابعیت ایران، قبولی در امتحان اعزام، شاگرد اول و دوم بودن، نداشتن سوء پیشینه و داشتن توانایی جسمی متناسب با رشته ملاک اساسی بوده است، ولی پس از انقلاب اسلامی افزون بر موارد بالا باور به نظام جمهوری اسلامی و متاهل بودن، به ملاک‌های اعزام اضافه شده است.

پرسش دوم: بین هزینه‌ی تحصیل دانش‌آموختگان اعزام به خارج از کشور با هزینه‌ی تحصیلی دانش‌آموختگان هم‌تراز داخل کشور در طول برنامه‌های اول، دوم و سوم توسعه (۸۳-۶۸) چه تفاوتی وجود دارد؟

جدول ۱: سرانه ی هزینه ی تحصیل به تفکیک برنامه های توسعه ودانشگاههای داخل وخارج

برنامه توسعه	سال	دانشگاههای معتبر خارج از کشور	دانشگاههای دولتی داخل کشور	دانشگاه غیردولتی داخل کشور
برنامه توسعه اول	۱۳۶۸	۲۰۰/۰۰۰/۰۰۰ ریال	۷/۰۰۰/۰۰۰ ریال	۳/۵۰۰/۰۰۰ ریال
	۱۳۶۹	" ۲۰۲/۱۰۰/۰۰۰	" ۸/۰۰۰/۰۰۰	" ۴/۰۲۰/۰۰۰
	۱۳۷۰	" ۲۰۴/۲۰۰/۰۰۰	" ۹/۰۰۰/۰۰۰	" ۴/۶۴۰/۰۰۰
	۱۳۷۱	" ۲۰۸/۲۰۰/۰۰۰	" ۱۱/۰۰۰/۰۰۰	" ۵/۵۲۰/۰۰۰
	۱۳۷۲	" ۲۱۲/۴۰۰/۰۰۰	" ۱۳/۶۰۰/۰۰۰	" ۷/۳۰۰/۰۰۰
برنامه توسعه دوم	۱۳۷۳	" ۲۱۶/۷۰۰/۰۰۰	" ۱۷/۰۰۰/۰۰۰	" ۸/۵۰۰/۰۰۰
	۱۳۷۴	" ۲۲۱/۱۰۰/۰۰۰	" ۲۲/۰۰۰/۰۰۰	" ۹/۷۰۰/۰۰۰
	۱۳۷۵	" ۲۲۵/۶۰۰/۰۰۰	" ۲۸/۰۰۰/۰۰۰	" ۱۰/۹۰۰/۰۰۰
	۱۳۷۶	" ۲۳۰/۲۰۰/۰۰۰	" ۳۵/۰۰۰/۰۰۰	" ۱۴/۲۰۰/۰۰۰
	۱۳۷۷	" ۲۳۴/۹۰۰/۰۰۰	" ۴۳/۰۰۰/۰۰۰	" ۱۸/۸۰۰/۰۰۰
	۱۳۷۸	" ۲۳۹/۰۰۰/۰۰۰	" ۵۲/۰۰۰/۰۰۰	" ۲۳/۶۰۰/۰۰۰
برنامه توسعه سوم	۱۳۷۹	" ۲۴۴/۰۰۰/۰۰۰	" ۶۲/۰۰۰/۰۰۰	" ۲۸/۵۶۰/۰۰۰
	۱۳۸۰	" ۲۴۹/۲۰۰/۰۰۰	" ۷۳/۰۰۰/۰۰۰	" ۳۳/۴۰۰/۰۰۰
	۱۳۸۱	" ۲۵۴/۳۰۰/۰۰۰	" ۸۵/۰۰۰/۰۰۰	" ۴۲/۰۰۰/۰۰۰
	۱۳۸۲	" ۲۵۹/۵۰۰/۰۰۰	" ۹۹/۰۰۰/۰۰۰	" ۵۰/۶۰۰/۰۰۰
	۱۳۸۳	" ۲۶۴/۵۰۰/۰۰۰	" ۱۱۰/۰۰۰/۰۰۰	" ۶۲/۶۰۰/۰۰۰

توجه : در ضمن برنامه ی دوم توسعه با یک سال تاخیر در سال ۱۳۷۸ به پایان رسید.

نمودار ۱: مقایسه ی هزینه ی تحصیل به تفکیک برنامه های توسعه و دانشگاه های داخل و خارج

نتایج بدست آمده از تجزیه و تحلیل داده های مربوط به پرسش دوم پژوهش حاکی از این است که هزینه ی تحصیل در دانشگاههای خارج در طول سه برنامه ی توسعه دارای روندی افزایشی با سیر صعودی ملایم است ، در حالی که هزینه ی تحصیل در دانشگاههای دولتی و غیر دولتی داخل کشور در طول برنامه ی نخست توسعه دارای ثبات نسبی و سیر صعودی ملایم بوده ، ولی در طول برنامه های دوم و سوم توسعه از یک روند صعودی زیاد برخوردار بوده و بیانگر افزایش زیاد هزینه ی تحصیل در دانشگاههای داخل کشور است . در نتیجه میزان هزینه ی تحصیل دانش آموختگان خارج از کشور به مراتب بالاتر و حتی چند برابر بیشتر از هزینه ی تحصیل دانش آموختگان همتراز داخل کشور است . در حالی که هزینه ی تحصیل دانش آموختگان دانشگاه غیر دولتی داخل (دانشگاه آزاد اسلامی) به مراتب پایین تر و حتی چند برابر کمتر از هزینه تحصیل دانش آموختگان همتراز دانشگاههای خارج و دولتی داخل کشور است .

پرسش سوم : بین صلاحیت علمی دانش آموختگان اعزام به خارج با صلاحیت علمی دانش آموختگان همتراز داخل کشور در نیروی انسانی متخصص آموزش عالی کشور چه تفاوتی وجود دارد؟

جدول ۲: خلاصه آمار توصیفی مربوط به کل صلاحیت های علمی-آموزشی ، علمی- پژوهشی

و علمی- اجرایی

تعداد	میانگین	انحراف معیار	کمینه	بیشینه	
۳۸۴	۱۲/۲۴	۱/۷۲۳	۷	۱۵	صلاحیت های علمی-آموزشی
۳۸۳	۱۶۲/۴۹	۱۴۹/۰۸۵	۷	۱۵۶۸	صلاحیت های علمی- پژوهشی
۳۸۴	۴۵/۰۰	۳۶/۷۸۲	۸	۲۷۴	صلاحیت های علمی- اجرایی
۳۸۴	۲/۰۵۲	۰/۷۰۶	۱/۰۰	۳/۰۰	جمع

جدول بالا خلاصه شاخص های گرایش مرکزی مربوط به کل صلاحیت های علمی-آموزشی ، علمی- پژوهشی و علمی- اجرایی اعضای هیئت علمی را یکجا نشان می دهد.

جدول ۳: خروجی آزمون کروسکال والیس درمورد کل صلاحیت های علمی-آموزشی ، علمی- پژوهشی و علمی- اجرایی

جدول ۳: خروجی آزمون کروسکال والیس درمورد کل صلاحیت های علمی-آموزشی ، علمی- پژوهشی و علمی- اجرایی

پژوهشی و علمی- اجرایی

رتبه	تعداد	محل تحصیل دانش آموختگان	
۲۰۸/۵۵	۸۶	خارج از ایران	صلاحیت های علمی-آموزشی
۱۹۱/۷۴	۱۹۲	دانشگاه دولتی داخل	
۱۸۰/۸۵	۱۰۶	دانشگاه غیر دولتی داخل	
	۳۸۴	جمع	
۲۴۳/۵۳	۸۶	خارج از ایران	صلاحیت های علمی- پژوهشی
۱۸۳/۲۸	۱۹۱	دانشگاه دولتی داخل	
۱۶۵/۹۰	۱۰۶	دانشگاه غیر دولتی داخل	
	۳۸۳	جمع	
۲۶۶/۲۳	۸۶	خارج از ایران	صلاحیت های علمی- اجرایی
۱۸۰/۳۵	۱۹۲	دانشگاه دولتی داخل	
۱۵۴/۶۹	۱۰۶	دانشگاه غیر دولتی داخل	
	۳۸۴	جمع	

جدول بالا داده های توصیفی مقایسه سه گروه اعضای هیئت علمی دانش آموخته دانشگاههای خارج ، دولتی داخل و غیردولتی داخل در مورد کل صلاحیت علمی-آموزشی ، علمی-پژوهشی و علمی-اجرایی را یکجا نشان می دهد.

جدول ۴: آماره های مربوط به آزمون کروسکال والیس (H) برای مقایسه ی سه گروه (دانش آموختگان خارج از کشور ، دولتی داخل و غیر دولتی داخل) درمورد کل صلاحیت های علمی - آموزشی ، علمی - پژوهشی و علمی- اجرایی

صلاحیت های علمی -آموزشی	صلاحیت های علمی - پژوهشی	صلاحیت های علمی-اجرایی	
۳/۰۸۳	۲۵/۷۱۳	۵۲/۵۶۸	x ^۲
۲	۲	۲	درجه ی آزادی
۰/۲۱۴	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	سطح معناداری

یافته های بدست آمده از نظرات سه گروه از اعضای هیئت علمی شامل دانش آموختگان دانشگاههای خارج از کشور ، دانشگاههای دولتی داخل کشور و دانشگاه های غیر دولتی داخل کشور در مورد صلاحیت های علمی-آموزشی ، علمی- پژوهشی و علمی- اجرایی حاکی از این است که در خصوص صلاحیت های علمی-آموزشی بین این سه گروه شرکت کننده از اعضای هیئت علمی تفاوت چندانی وجود ندارد در حالی که اعضای هیئت علمی دانش آموخته ی دانشگاههای خارج از کشور در زمینه ی صلاحیت های علمی- پژوهشی و علمی- اجرایی از اعضای هیئت علمی دانش آموخته ی دانشگاههای دولتی و غیر دولتی همتراز داخل کشور ، رتبه ی بالاتری دارند ، اعضای هیئت علمی دانش آموخته ی دانشگاههای دولتی داخل کشور نیز در زمینه ی صلاحیت های علمی- پژوهشی و علمی- اجرایی نسبت به اعضای هیئت علمی دانش آموخته ی دانشگاه غیر دولتی همتراز داخل کشور ، رتبه ی بالاتری را نشان می دهند . پرسش چهارم: چارچوب ادراکی مناسب برای بهبود نظام اعزام دانشجویان به خارج از کشور چگونه است؟

در پاسخ به پرسش چهارم پژوهش پژوهشگر پس از مطالعات تطبیقی و بررسی مبانی نظری ، شش مولفه شامل هدف ها ، سیاست ها ، ملاک های اعزام دانشجویان به خارج از کشور و صلاحیت های علمی - آموزشی ، علمی - پژوهشی و علمی - اجرایی دانش آموختگان به همراه شاخص های آن در سه گروه مورد مطالعه (اعضای هیئت علمی دانش آموخته ی دانشگاههای

خارج از کشور ، دانشگاههای دولتی داخل کشور و دانشگاه غیر دولتی داخل کشور) شناسایی نموده و با استفاده از روش دلفی به تعدادی از متخصصان ارائه و نظرات آنها درباره ی مولفه های اصلی و فرعی جمع آوری شده و این عمل چند بار تکرار گردیده است . با استخراج نتایج پژوهش در این زمینه ، ترکیب تازه ای از مولفه ها و شاخص های آن بدست آمد . با توجه به شناسایی مولفه های اصلی و فرعی اعزام دانشجو به خارج ، مولفه های چارچوب ادراکی پیشنهادی ارائه شده است.

جدول ۵: شش مولفه اصلی و مولفه های فرعی چارچوب ادراکی پیشنهادی برای اعزام

دانشجو به خارج از کشور

انتقال دانش و فناوری نوین جهانی به داخل کشور	۱-هدف های اعزام دانشجو به خارج
تامین نیروی متخصص برای دانشگاهها	
تامین نیروی متخصص و مورد نیاز برای سازمان های کشور	
تبادل داده ها با مراکز علمی خارج از کشور	
استفاده از امکانات پژوهشی و منابع علمی دانشگاهی دیگر کشورها	
حفظ ارتباط علمی با خارج پس از بازگشت به کشور	
انجام پروژه های مشترک پژوهشی با دانشگاههای خارج از کشور	
بالا بردن کیفیت علمی- پژوهشی اعضای هیئت علمی دانشگاههای کشور	
کمک به تحقق هدف های برنامه ی توسعه ی کشور	
تلاش برای خودکفایی در رشته های گوناگون علمی موردنیاز کشور	
کسب مهارت های لازم برای پاسخ به نیازهای تخصصی بازار کار	
فراهم کردن شرایط اجرای اصل آزادی در مبادلات علمی	

اعزام دانشجویان برای تحصیل در دوره ی کارشناسی ارشد در مورد های ویژه	۲- سیاست های اعزام دانشجویان به خارج
اعزام دانشجویان برای تحصیل در دوره ی دکترای تخصصی و فوق تخصصی	
اعزام دانشجویان برای تحصیل در دوره های پژوهشی کوتاه مدت	
اعزام دانشجویان به صورت تمام وقت	
اعزام دانشجویان به صورت تدریجی	
اعزام افراد مستعد با عدم تمکن مالی با هزینه ی دولت	
اختصاص بخشی از سهمیه ی اعزام دانشجویان به مربیان دانشگاهها	
اختصاص بخشی از سهمیه ی اعزام دانشجویان به فارغ التحصیلان ممتاز	
اولویت اعزام دانشجویان به کشورهای توسعه یافته	
قبولی در امتحان علمی ورودی برای اعزام	۳- ملاک های اعزام دانشجویان به خارج
کسب حد نصاب لازم در امتحان زبان خارجه	
کسب رتبه اول و دوم در میان دانش آموزان دانشکده ها	
داشتن توانایی جسمی متناسب با رشته و الزامات حرفه ای آن	
در نظر گرفتن محدودیت سنی برای اعزام	
اعزام دانشجویان از میان اعضای هیئت علمی دانشگاه ها	
نداشتن سن بیش از ۴۰ سال برای مربیان دانشگاهها	
داشتن دست کم سه سال سابقه برای مربیان دانشگاهها	
مورد نیاز بودن رشته ی تحصیلی دانشجویان اعزامی	
ارزیابی مداوم پیشرفت تحصیلی دانشجویان اعزامی	

داشتن طرح درس مکتوب به هنگام تدریس	۴- صلاحیت های علمی- آموزشی آنها
مطالعه ی مطالب به روز ، در رشته ی تحصیلی خود	
استفاده از امکانات و وسایل کمک آموزشی در کلاس های درس	
تعریف هدف های درس برای دانشجویان در آغاز هر نیم سال تحصیلی	
بررسی تکالیف درسی و فعالیت های پژوهشی دانشجویان و بازخورد به آنها	

اختراع یا اکتشاف ثبت شده در داخل یا خارج از کشور	۵-صلاحیت های علمی - پژوهشی
مقاله ی علمی - پژوهشی منتشر شده در نشریه های داخل و خارج	
مقاله ی علمی - ترویجی منتشر شده در ایران	
مقاله ی علمی - مروری منتشر شده در ایران	
مقاله ی علمی صد در صد مستخرج از رساله	
تالیف یا تصنیف کتاب	
تجدید چاپ کتاب تالیفی یا تصنیفی	
راهنمایی یا مشاوره پایان نامه کارشناسی ارشد	
راهنمایی یا مشاوره پایان نامه دکترای تخصصی	
انجام طرح پژوهشی در رشته ی تخصصی	
ارائه ی مقاله در کنگره های علمی در داخل یا خارج از کشور	
داشتن ترجمه ی کتاب	۶-صلاحیت های علمی - اجرایی
عضویت در هیئت علمی نشریه ی علمی	
عضو هیئت علمی در همایش های علمی	
طراحی یا راه اندازی آزمایشگاه یا کارگاه علمی	
همکاری در امور اجرایی دانشگاه یا مراکز پژوهشی	
آشنایی به زبان خارجی انگلیسی یا فرانسوی در حد خواندن و فهمیدن	
ناشر یا سردبیر یک نشریه ی علمی-پژوهشی یا علمی-ترویجی بودن	
دریافت نمودن به موقع ترفیع و پایه سالانه هیئت علمی	

پرسش پنجم : اعتبار و درجه ی تناسب چارچوب ادراکی پیشنهادی از نظر متخصصان چگونه است؟

برای سنجش اعتبار و درجه ی تناسب مولفه های چارچوب ادراکی پیشنهادی ، داده های بدست آمده از اجرای پرسشنامه ی اعتبارسنجی از نظر متخصصان با استفاده از آزمون t تک متغیری مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت .

جدول ۶: شاخص های آماری آزمون t تک نمونه ای در هر یک از مؤلفه های چارچوب ادراکی

خطای استاندارد میانگین	انحراف استاندارد	ملاک مقایسه	میانگین نمونه	تعداد	مؤلفه ها	
۰/۵۷۶	۱۱/۲۸۱	۶۰	۷۰/۰۲	۳۸۴	هدف ها	
۰/۳۹۷	۷/۷۷۶	۴۵	۵۰/۶۳	۳۸۴	سیاست ها	
۰/۴۷۳	۹/۲۷۷	۵۰	۵۶/۴۹	۳۸۴	ملاک ها	
۰/۲۲۸	۴/۴۵۹	۲۵	۲۹/۵۵	۳۸۴	آموزشی	صلاحیت ها
۰/۶۵۴	۱۲/۸۱۵	۶۰	۶۵/۱۲	۳۸۴	پژوهشی	
۰/۴۱۶	۸/۱۴۹	۳۵	۳۵/۸۸	۳۸۴	اجرایی	

جدول بالا خلاصه شاخص های گرایش مرکزی مربوط به هر یک از مؤلفه های اصلی چارچوب ادراکی را نشان می دهد.

جدول ۷: آزمون t تک نمونه ای برای هر یک از مؤلفه های چهارچوب ادراکی

مؤلفه ها	t	درجه ی آزادی	سطح معناداری	تفاوت از میانگین	ضریب اطمینان ۹۵٪ برای تفاوت از میانگین	
					حد پایین	حد بالا
هدف ها	۱۷/۴۰۷	۳۸۳	۰/۰۰۰	۱۰/۰۲۱	۸/۸۹	۱۱/۱۵
سیاست ها	۱۴/۱۷۵	۳۸۳	۰/۰۰۰	۵/۶۲۵	۴/۸۴	۶/۴۱
ملاک ها	۱۳/۷۰۸	۳۸۳	۰/۰۰۰	۶/۴۹۰	۵/۵۶	۷/۴۲
صلاحیت آموزشی	۲۰/۰۱۷	۳۸۳	۰/۰۰۰	۴/۵۵۵	۴/۱۱	۵/۰۰
صلاحیت پژوهشی	۷/۸۲۵	۳۸۳	۰/۰۰۰	۵/۱۱۷	۳/۸۳	۶/۴۰
صلاحیت اجرایی	۲/۱۱۰	۳۸۳	۰/۰۳۵	۰/۸۷۸	۰/۰۶	۱/۷۰
تعداد = ۳۸۴				میانگین نظری = ۵		

با توجه به این که مقادیر t محاسبه شده در مؤلفه های جدول بالا با سطح معناداری $(p=۰/۰۰۰)$ از مقدار t بحرانی جدول بزرگ تر است ، بنابراین با اطمینان ۹۵ درصد می توان قضاوت کرد که میانگین به دست آمده از میانگین نظری (۵) بزرگتر است و شاخص های مطرح شده را می توان به عنوان مؤلفه های چارچوب ادراکی پیشنهادی در بالاتر از حد انتظار در نظر

گرفت. بر اساس نتایج به دست آمده ، درجه ی اعتبار چارچوب ادراکی پیشنهادی برای اعزام دانشجو به خارج از کشور ، در هر یک از مولفه های شش گانه محاسبه شده که نشان دهنده ی توافق نمونه های مورد بررسی بر روی تناسب این چارچوب است .

بحث و نتیجه گیری

نتایج این پژوهش نشان می دهد که هدف ها ، سیاست ها و ملاک های اعزام دانشجو به خارج از کشور ، با مرور روند تحولات از عصر مشروطیت تا کنون در حال تغییر بوده است . در پیش از انقلاب اسلامی هدف های اعزام دانشجو بیشتر برای تامین نیازهای انسانی دربار و سازمان های وابسته به آن ، هدف های سیاسی و پیشرفت علوم نظامی بوده در حالی که پس از انقلاب اسلامی ، هدف های اعزام برای دستیابی به دانش و فناوری نوین و تربیت نیروی انسانی متخصص و مورد نیاز تغییر کرده است ، بنابراین هدف های اساسی اعزام دانشجو به خارج از کشور باید به گونه ای باشد که : دانش و فناوری نوین جهانی را به داخل کشور انتقال دهد ، نیروی انسانی متخصص و مورد نیاز دانشگاهها و مراکز آموزش عالی کشور را تامین نماید ، موجبات برقراری تعامل و تبادل داده های دانشگاههای داخل با دانشگاهها و مراکز علمی خارج از کشور را فراهم کند ، امکان استفاده از تجهیزات پژوهشی نوین و منابع علمی دست اول دانشگاهی دیگر کشورها را فراهم نماید ، دانشجویان اعزامی به خارج پس از بازگشت به کشور همچنان باید ارتباط علمی خود را با مراکز علمی خارج از کشور حفظ نمایند ، پروژه های مشترک پژوهشی با دانشگاههای خارج از کشور انجام گیرد ، کیفیت صلاحیت های علمی - پژوهشی اعضای هیئت علمی دانشگاههای کشور را ارتقاء بخشد ، با در اختیار گذاشتن تخصص و مهارت های ویژه به تحقق هدف های برنامه های توسعه ی کشور کمک نماید ، برای خودکفایی در رشته های گوناگون علمی موردنیاز کشور تلاش شود ، مهارت های لازم برای پاسخ به نیازهای تخصصی و حرفه ای سازمان ها و صنایع کشور کسب شود و شرایط اجرای اصل آزادی در مبادلات علمی را فراهم کند. در سیاست های اعزام دانشجو به خارج در پیش از انقلاب اسلامی بیشتر افراد اعزامی دارای مدرک فوق دیپلم و دیپلم و حتی بدون مدرک متوسطه بوده که باعث تحمیل هزینه ی سنگین بر کشور می گردید در حالی که با گسترش مدارس عالی و دانشگاهها و موسسات آموزش عالی دولتی و غیر دولتی این امر انجام شدنی بود . بیشتر اعزام شدگان از فرزندان مقامات عالی رتبه ی نظامی و افراد وابسته به دربار و مقصد اعزام آنان نیز کشورهای استعماری فرانسه ، انگلیس و آمریکا بود که باعث از بین رفتن عدالت اجتماعی ، سرکوب شدن افراد مستعد و مستحق جامعه و فراهم شدن تحقق هدف های

کشورهای استعماری در جامعه می شد. بنابراین سیاست های اساسی اعزام دانشجویان به خارج از کشور باید به گونه ای باشد که: اعزام دانشجویان باید برای تحصیل در دوره های دکتری تخصصی و فوق تخصصی و در مورد های ویژه برای دوره ی کارشناسی ارشد صورت پذیرد، اعزام دانشجویان برای تحصیل در دوره های پژوهشی کوتاه مدت که هم از نظر دوره ی زمانی و هزینه با صرفه است و هم از نظر بازدهی علمی و تعامل با مراکز علمی جهان موثر است، بیشتر مورد توجه باشد، اعزام دانشجویان به صورت تمام وقت اقدام گردد زیرا به صورت ترددی چندان مورد تایید و نتیجه بخش نیست. با توجه به این که بودجه ی اعزام دانشجویان به خارج و تعداد افراد اعزامی محدود است، لذا اعزام شوندگان باید به افراد مستعد با عدم تمکن مالی و دانش آموختگان ممتاز و برخی از مریدان واجد شرایط دانشگاهها و نخبگان اختصاص یابد تا به گونه ای شایسته هدف های اعزام را تحقق بخشند، کشور محل تحصیل دانشجویان اعزامی نباید انحصاری باشد زیرا دانشگاهها و مراکز علمی معتبر کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه ی جهان هر کدام در رشته ای ویژه از دانش بشری سرآمد هستند که این مهم باید مورد توجه سیاست گذاران در تعیین اولویت کشور محل تحصیل برای اعزام دانشجویان به خارج از کشور باشد. ملاک های اعزام دانشجویان به خارج در پیش و پس از انقلاب اسلامی تفاوت چندانی نداشته، ولی پس از انقلاب اسلامی افزون بر مورد های پیشین، باور به نظام جمهوری اسلامی و متاهل بودن نیز به ملاک های اعزام اضافه شد. بنابراین ملاک های اساسی اعزام دانشجویان به خارج از کشور باید به گونه ای باشد که؛ چون تعداد افراد اعزامی محدود است برای حفظ شایستگی ها و حقوق افراد متقاضی اعزام باید در امتحان علمی ورودی و زبان خارجه، جهت اعزام نمره قبولی کسب نماید، رتبه ی اول و دوم دانش آموختگان دانشکده ها و مراکز آموزشی در اعزام اولویت داشته باشند، اعزام شوندگان توانایی جسمی متناسب بارشسته و الزامات حرفه ای آن را داشته باشند، درصدی از اعزام دانشجویان باید از میان اعضای هیئت علمی واجد شرایط دانشگاه ها باشد، رشته ی تحصیلی دانشجویان اعزامی باید مورد نیاز جامعه باشد، پیشرفت تحصیلی دانشجویان اعزامی باید به گونه ای مداوم از راه دفا تر سرپرستی مورد ارزیابی قرار گیرد، متاهل بودن دانشجویان اعزامی می تواند از انحراف اخلاقی آنان پیشگیری نماید، داشتن باور به نظام جمهوری اسلامی و اخذ تعهدات مناسب و مقتضی جهت بازگشت اعزام شوندگان پس از پایان تحصیل به کشور خود می تواند امنیتی بیشتر را برای جامعه ی علمی کشور فراهم کند. نتایج به دست آمده با نتایج پژوهشی که دانشیار در سال ۱۳۸۲ انجام داد و به یافته هایی چون استفاده از دستاوردهای علمی و پژوهشی نوین در خارج از کشور، امکان ارائه ی مقاله در مجله های علمی و تخصصی خارج از کشور، فراهم نمودن شرایط رشد علمی، روش های بهینه ی

تربیت نیروی انسانی متخصص ، انتقال فناوری های نوین به داخل کشور ، آشنایی با دست کم یک زبان خارجی و استفاده از منابع علمی نوین دنیا دست یافته است و در بخش پیشینه ی پژوهشی نیز ذکر شده ؛ همخوانی دارد . همچنین با نتایج پژوهش های گامز و همکاران (۲۰۰۳) در خصوص گرایش دانشجویان اعزامی به کشورهای غربی که عوامل شهرت موسسه و شاخص کیفیت بین المللی دانشگاههای غربی را موثر می داند (دیویس، ۲۰۰۵) ، همخوانی دارد . در مورد انتخاب محل تحصیل نیز با تئوری ساختاری گام بتا (۱۹۹۶) که باور دارد انتخاب کشور محل تحصیل افراد بیشتر تحت تاثیر موردهای اجتماعی ، فرهنگی و اخلاقی قرار می گیرد (گام بتا ، ۱۹۹۶) ، همخوانی دارد .

نتایج بدست آمده از تجزیه و تحلیل داده های مربوط به مقایسه ی هزینه ی تحصیلی دانشگاههای معتبر خارج ، دانشگاههای دولتی داخل و دانشگاه غیر دولتی داخل ، در طول برنامه های اول ، دوم و سوم توسعه نشان می دهد که هزینه ی تحصیل در دانشگاههای معتبر خارج در طول سه برنامه ی توسعه بسیار بالا و چند برابر هزینه ی تحصیل در دانشگاههای داخلی است ، بنابراین میزان هزینه ی تحصیلی از نظر اقتصادی می تواند در انتخاب کشور محل تحصیل نقش داشته باشد . در نتیجه ضروری است ، اعزام دانشجو به خارج از کشور در رشته ها و مقاطعی صورت بگیرد که امکان تحصیل در داخل کشور فراهم نیست . تا کشور متحمل هزینه ی سنگین نشود و موجبات رکود دانشگاهها و مراکز آموزش عالی دولتی و غیر دولتی داخل کشور را فراهم نکند . پذیرش اعزام در موردهایی ویژه که شرایط و امکانات علمی برای برخی از رشته های خاص علوم ، به گونه ای چشمگیر در مراکز یا مناطقی معین در خارج از کشور متمرکز یا به آن منحصر شده است ، قابل قبول است و اعزام دانشجو پس از طی عالی ترین مدارج تحصیلی موجود در داخل ، اجتناب ناپذیر خواهد بود . نتایج این پژوهش با نتایج پژوهش های گامز و همکاران (۲۰۰۳) در خصوص گرایش دانشجویان اعزامی به کشورهای غربی که عامل های اقتصادی را کارآمد می داند (دیویس، ۲۰۰۵) ، همخوانی دارد . در مورد انتخاب محل تحصیل با تئوری اقتصادی بکر (۱۹۷۵) که باور دارد دانشجویان تصمیم های خود را در مورد انتخاب کشور محل تحصیل بر اساس محاسبات دقیق و غیر دقیق اقتصادی می گیرند (بکر ، ۱۹۷۵) ، همخوانی دارد . همچنین با تئوری ترکیبی فوسکت و همسلی (۲۰۰۱) که باور دارند انتخاب کشور محل تحصیل نه اتفاقی و نه غیر عقلانی است بلکه تحت تاثیر عامل های اقتصادی ، فرهنگی ، سیاسی و... است (فوسکت و دیگران ، ۲۰۰۱) ، همخوانی دارد .

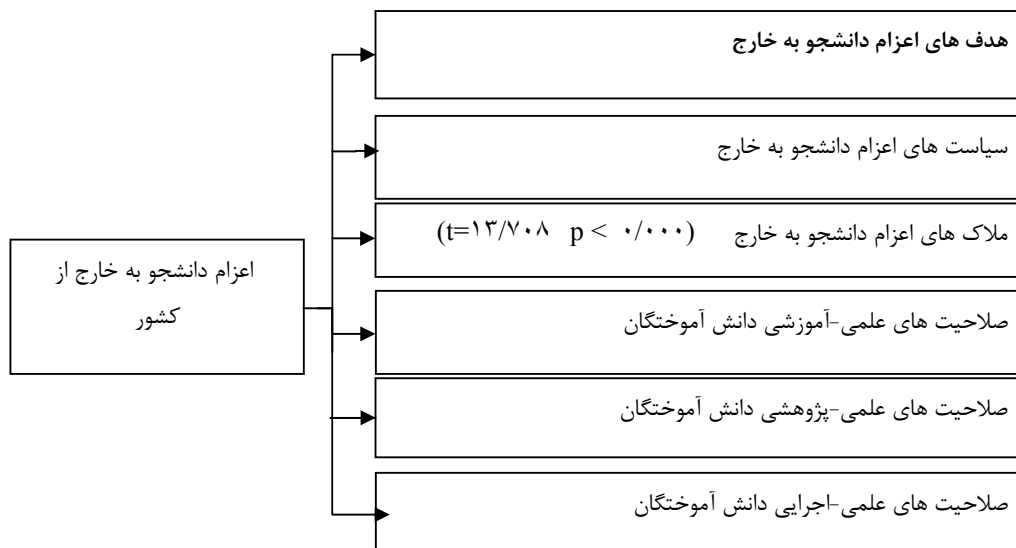
نتایج بدست آمده از نظرات سه گروه از اعضای هیئت علمی شامل: دانش آموختگان دانشگاه‌های خارج از کشور، دانشگاه‌های دولتی داخل و غیر دولتی داخل کشور در مورد صلاحیت‌های علمی - آموزشی، علمی - پژوهشی، علمی - اجرایی بیانگر این است که در خصوص صلاحیت‌های علمی - آموزشی بین سه گروه شرکت کننده از اعضای هیئت علمی تفاوت چندانی وجود ندارد؛ در حالی که در زمینه صلاحیت‌های علمی - پژوهشی و علمی - اجرایی، اعضای هیئت علمی دانش آموخته‌ی خارج نسبت به اعضای هیئت علمی دانش آموخته‌ی دانشگاه دولتی و غیر دولتی هم‌تراز داخل کشور، رتبه‌ای بالاتر دارند، بنابراین نظام آموزش عالی برای تامین هیئت علمی متخصص و مورد نیاز کشور، ارتقای سطح علمی و کیفی تحصیلات اعضای هیئت علمی، به روز کردن محتوای رشته‌های تحصیلی و همکاری‌های علمی بین المللی، لازم است برنامه‌ی اعزام دانشجویان به کشورهای توسعه یافته‌ی اروپا، آمریکا و آسیا را در رشته‌هایی که امکان ادامه تحصیلی در حد کیفیت بهینه در داخل کشور فراهم نیست، بیشتر مورد توجه قرار دهند. در واقع اعزام دانشجویان به خارج را نباید به دلیل هزینه‌های بالا نادیده گرفت و نظر به این که ارزشمندترین و گران‌بهارترین دارایی یک دانشگاه، اعضای هیئت علمی آن هستند، لذا ضروری است که هر گونه سیاست گذاری و برنامه ریزی در راستای بهبود کیفیت نظام آموزش عالی با اولویت دادن به ارتقای سطح علمی - آموزشی، علمی - پژوهشی و علمی - اجرایی آن همراه باشد. نتایج این پژوهش با مطالعه‌های که در زمینه‌ی ارتقای کیفیت صلاحیت‌های علمی - حرفه‌ای اعضای هیئت علمی توسط سنتر (۱۹۷۸) در آمریکا صورت گرفته، همخوانی دارد چون اعزام اعضای هیئت علمی برای فرصت مطالعاتی، شرکت در سمینارها و کنفرانس‌های علمی - حرفه‌ای و اعطای بورس ادامه تحصیل برای مربیان موجب ارتقای کیفیت علمی اعضای هیئت علمی می‌شود. نتایج این پژوهش همچنین با نظرات فرانسیس (۱۹۸۵)، فرید من وسن (۱۹۷۹)، کنداد (۱۹۸۵)، استایس (۱۹۸۷) و وتیلی و فولد (۱۹۸۸) در خصوص صلاحیت‌ها و مهارت‌های حرفه‌ای اعضای هیئت علمی مطابقت دارد.

چارچوب ادراکی پیشنهادی

هدف اصلی این پژوهش آن بود که بتوان بر اساس بررسی‌های نظری و پژوهش‌های میدانی، چارچوبی ادراکی ارائه کرد تا مولفه‌های اعزام دانشجویان به خارج از کشور شناسایی، توصیف و تبیین گردد. با توجه به نتایج بدست آمده از بررسی پیشینه‌ی پژوهش و مطالعه‌ی مبانی نظری و یافته‌های پژوهشی، چارچوب ادراکی پیشنهادی اعزام دانشجویان به خارج از کشور ارائه شد که دارای

شش مولفه با عناوین هدف ها ، سیاست ها و ملاک های اعزام دانشجو به خارج از کشور و صلاحیت های علمی - آموزشی ، علمی - پژوهشی و علمی - اجرایی دانش آموختگان اعزامی به خارج از کشور است و هر کدام از مولفه ها دارای متغیرهایی گوناگون در زیر مجموعه خود هستند . داده های جمع آوری شده از اجرای پرسشنامه تعیین درجه ی تناسب چارچوب ادراکی با استفاده از آزمون t تک متغیری مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت و میزان توافق نمونه های مورد بررسی بر روی تناسب هر یک از مولفه ها و متغیرهای چارچوب ادراکی با شکل های جداگانه نشان داده شده است.

شکل ۲: مولفه های چارچوب ادراکی پیشنهادی اعزام دانشجوی به خارج

شکل بالا شش مولفه ی اصلی اعزام دانشجوی به خارج از کشور به همراه میزان توافق نمونه های مورد بررسی بر روی تناسب آن را نشان می دهد . با توجه به میزان توافق نمونه های مورد بررسی روی تناسب متغیر های مولفه های اصلی اعزامی به خارج از کشور در چارچوب ادراکی پیشنهادی مشخص شد که همه ی مولفه های اصلی مطرح شده ، بالاتر از حد انتظار را نشان می دهد و برنامه ریزان اعزام دانشجوی به خارج باید این مولفه ها را در دستور کار خود قرار دهند .

شکل ۳: چارچوب ادراکی پیشنهادی نهایی اعزام دانشجو به خارج از کشور

شش دسته از مولفه‌ها و ۵۵ متغیر آن که در چارچوب ادراکی اولیه ارائه شد، پس از تجزیه و تحلیل، نتایج آن با توجه به میزان توافق پاسخ دهندگان تعداد ۴۳ متغیر برای چارچوب ادراکی نهایی بر اساس شکل بالا بدست آمد. درجه‌ی اعتبار چارچوب ادراکی پیشنهادی برای اعزام دانشجویان به خارج از کشور، در هر یک از مولفه‌های شش‌گانه محاسبه شد که نشان دهنده‌ی توافق نمونه‌های مورد بررسی روی تناسب این چارچوب است.

محدودیت‌های پژوهش: همانند بسیاری از پژوهش‌ها، اجرای این پژوهش نیز به احتمال زیاد با موانع و محدودیت‌هایی همراه بوده است که به مهم‌ترین آنها اشاره می‌شود:

- به دلیل گستردگی موضوع و پراکندگی منابع مربوط به کارهای علمی و پژوهشی اعضای هیئت علمی، امکان دستیابی مستقیم به اسناد و مدارک مربوط به پژوهش‌ها، اختراع‌ها و تالیفات وجود نداشت، ناگزیر برای نتیجه‌گیری و استنباط داده‌ها به پاسخ‌های افراد مورد مطالعه بسنده شد.

- برای ارزشیابی از روش‌های تدریس و آموزش اعضای هیئت علمی قاعدتا می‌بایستی از راه مشاهده‌ی مستقیم تدریس افراد گروه نمونه با شرکت در کلاس‌های آنان، داده‌ها جمع‌آوری می‌شد که متأسفانه این هم به دلایل اجرایی عملی نبود.

- با توجه به این که یافته‌های این پژوهش، صرفاً بر اساس پاسخ اعضای هیئت علمی به پرسشنامه‌ها و تجزیه و تحلیل استنباط شده است، بنابراین میزان دقت و صداقت اعضای هیئت علمی در پاسخ دادن به پرسش‌ها، نتیجه‌ی پژوهش را تحت تأثیر قرار می‌دهد.

- با وجود این که تلاش شد، مولفه‌های اعزام دانشجویان به خارج، شناسایی و مورد مطالعه قرار گیرد، اما به نظر می‌رسد، مولفه‌های دیگری همچون ملاحظات سیاسی و فرهنگی نیز در اعزام دانشجویان به خارج موثر باشد که در این پژوهش امکان مطالعه‌ی آن وجود نداشت.

پیشنهادها و توصیه‌های کاربردی: براساس نتایج پژوهش پیشنهادهای زیر ارائه می‌شود:

- باتوجه به یافته‌های پژوهشی، اعزام دانشجویان در دوره‌ی دکترای تخصصی و دوره‌های پژوهشی کوتاه مدت، اعزام افراد مستعد، دانش‌آموختگان ممتاز و اعضای هیئت علمی دانشگاهها از مهم‌ترین سیاست‌های اعزام دانشجویان به خارج است. بنابراین پیشنهاد می‌شود مدیران و مسئولان اعزام دانشجویان به خارج به ابعاد گوناگونی که در این طرح شناسایی شده، توجه نموده و زمینه را برای سیاست‌گذاری درست اعزام دانشجویان به خارج فراهم سازند.

- پیشنهاد می شود بخشی از اعتبارات دانشگاهها به گونه ی مشخص به فرصت های مطالعاتی اعزام به خارج اعضای هیئت علمی در نظر گرفته شود تا اعضای هیئت علمی در تعامل علمی بین المللی از کیفیت لازم برخوردار شوند.

- توصیه می شود طرح های مطالعاتی مستمری برای شناسایی تجربه های موفق سایر کشورها و دانشگاههای خارجی در زمینه ی اعزام دانشجوی به خارج از سوی مدیریت نهادهای ملی برنامه ریزی آموزش عالی کشور اجرا گردد.

- بررسی ها نشان می دهد که پژوهش در آموزش عالی و دانشگاهها از جایگاهی شایسته برخوردار نیست ، بنابراین مدیران دانشگاهها و مراکز علمی باید توجه کافی به این مشکل مبذول داشته و برای کسب جایگاه مناسب و بهینه ی پژوهش در دانشگاهها تلاش نمایند.

- توصیه می شود که کمیته ای در وزارت علوم ، تحقیقات و فناوری برای ارزیابی هدف ها ، سیاست ها وملاک های اعزام دانشجوی به خارج و ارزیابی صلاحیت های علمی- آموزشی ، علمی- پژوهشی و علمی- اجرایی دانش آموختگان خارج از کشور تشکیل شود و این موضوع در برنامه ی پنجم توسعه پیش بینی شود .

منابع فارسی

- اداره کل بورس و امور دانشجویان خارج (آبان ۱۳۸۲). زمینه های فرهنگی عدم مراجعت بعضی از دانشجویان بورسیه، نشریه نمود.
- اداره کل بورس و امور دانشجویان خارج (آذر ۱۳۸۱). تحلیل اعطای بورس تحصیلی دکتری خارج از کشور. نشریه نمود. شماره ۴.
- اداره کل بورس و امور دانشجویان خارج (آذر ۱۳۸۳). تعداد اعزام دانشجویان به خارج. نشریه نمود. شماره ۱۲.
- اداره کل بورس و امور دانشجویان خارج (اردیبهشت ۱۳۸۴). اشتیاق دانشجویان چینی به تحصیل در خارج. نشریه نمود. شماره ۶.
- اداره کل بورس و امور دانشجویان خارج (اردیبهشت ۱۳۸۴). اعزام دانشجویان به خارج در کره جنوبی. نشریه نمود. شماره ۱۳.
- اداره کل بورس و امور دانشجویان خارج (بهمن ۱۳۸۲). تعداد اعزام دانشجویان به خارج در سال ۱۳۸۲. نشریه نمود. شماره ۹.
- اداره کل بورس و امور دانشجویان خارج (تابستان ۱۳۸۳). گزارش عملکرد سال ۱۳۸۳ در اعزام دانشجویان. نشریه نمود.
- اداره کل بورس و امور دانشجویان خارج (شهریور ۱۳۸۴). گزارش عملکرد سال ۱۳۸۳ در اعزام دانشجویان. نشریه نمود.
- بازرگان، عباس (۱۳۸۰) ارزشیابی آموزشی، تهران: انتشارات سمت.
- جاسبی، عبدالله. (اردیبهشت ۱۳۸۵). بورسیه دانشجویان نوعی تعامل با دانشگاه های معتبر جهان است. نشریه فرهیختگان، ص ۱۴۰.
- حاضری، علی محمد. (۱۳۷۲). روند اعزام دانشجویان در ایران. تهران: انتشارات سمت.
- حسینی، سیدمحمود (۱۳۷۶). راهبردها و روش های ارتقا و توسعه قابلیت ها و مهارت های اعضای هیات علمی. مجموعه مقالات نخستین سمینار آموزش عالی در ایران. تهران: دانشگاه علامه طباطبایی.
- حسینی نسب، داود (۱۳۷۰). شاخص های آموزش عالی. تهران: وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، معاونت فرهنگی.
- دفتر مطالعات امور دانشجویی (۱۳۴۹). آمار دانشجویان اعزام به خارج در سال ۱۳۴۷ و ۱۳۴۸.
- دفتر مطالعات امور دانشجویی (۱۳۵۲). آمار دانشجویان اعزام به خارج در سال ۱۳۵۱.

- دفتر مطالعات و آموزش نیروی انسانی دانشگاه آزاد اسلامی (۱۳۸۶). آیینیه تدبیر و تلاش، تهران: انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی.
- دوگانی، محمدحسن (اردیبهشت ۱۳۸۵). پیشگیری دانشگاه آزاد اسلامی در کاهش مهاجرت نخبگان. نشریه فرهیختگان. ص ۳۳.
- رستمی، عباسعلی (اردیبهشت، ۱۳۸۵). نقش اقتصادی دانشگاه آزاد اسلامی در کاهش اعزام دانشجو. نشریه فرهیختگان. صفحه ۱۴.
- سرمد، غلامعلی. (۱۳۷۲). اعزام محصل به خارج از کشور در دوره قاجاریه. تهران: انتشارات بنیاد.
- شریعت، بهاءالدین (۱۳۸۲). مجموعه مقررات استخدامی هیأت علمی دانشگاه ها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی کشور. تهران: انتشارات دانشگاه شهید بهشتی.
- شریعتی، عفت. (اردیبهشت ۱۳۸۵). نقش اقتصادی در دانشگاه آزاد در کاهش اعزام دانشجو. نشریه فرهیختگان. صفحه ۲۲.
- صدیق، عیسی. (۱۳۵۴). تاریخ فرهنگ ایران. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- عباسپور، علی (۱۳۸۵). دانشگاه آزاد اسلامی راهکاری برای کاهش مهاجرت نخبگان کشور به خارج. نشریه فرهیختگان.
- فراستخواه، مقصود (۱۳۷۹) بررسی مراحل تحول دانشگاه در ایران. تهران: موسسه پژوهش و برنامه ریزی در آموزش عالی.
- فرشتیان، حسین. (۱۳۷۶). جایگاه اعزام دانشجویان به خارج از کشور، دانشگاه اسلامی، شماره اول، ص ۶۰-۵۵، ۲۶
- قارون، معصومه (۱۳۷۳) تحلیلی بر تحولات نظام پرداخت حقوق و مزایای هیئت علمی. موسسه پژوهش و برنامه ریزی در آموزش عالی.
- قلی پور، رحمت الله؛ صالح، فروغ. (۱۳۸۲). بررسی مهم ترین چالش های اعزام دانشجو به خارج. مرکز پژوهش های مجلس.
- گزارش ملی آموزش عالی ایران (۱۳۸۰) موسسه پژوهش و برنامه ریزی در آموزش عالی.
- گزارش وضعیت علمی اعضای هیئت علمی (۱۳۶۷) موسسه مطالعات و تحقیقات فرهنگی گروه علوم اجتماعی.
- مجدعاملی، محمد. (۱۳۷۸). نقش دانشگاه آزاد اسلامی در پیشگیری از غرب زدگی نسل جوان. اولین اجلاس بررسی عملکرد خدمات دانشگاه آزاد اسلامی، ص ۱۲۶-۱۲۴.

محبوبی اردکانی، محمدحسین. (۱۳۵۴). تاریخ مؤسسات تمدنی جدید در ایران، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.

محبی نیا، جهان بخش (اردیبهشت ۱۳۸۵). شهریه دانشگاه آزاد اسلامی در مقایسه با بودجه دانشگاه دولتی. نشریه فرهیختگان، ص ۳۴.

نوابی، عبدالحسین؛ ملک زاده، الهام (۱۳۸۲). دانشجویان ایرانی در اروپا. تهران: انتشارات سازمان اسناد و کتابخانه ملی.

منابع انگلیسی

Becker, G.S. (1975), "Human Capital: A theoretical and Empirical Analysis with special Reference to Education", New York special Bureau of Economic Research, Columbia university press New York. NY.

Centra J.A. (1979). Determining Faculty Effectiveness. San Francisco : Jossey – Bass publishers .

Daveys , G. (2005), " Chinese students motivations for studying abroad", international journal of private education. No 2, pp. 16-21

Felix. Maring , steve. Garter, (2007) " motivations for studying abroad". International Journal of Educational Management. Vol. 21, No.6

Fisher, J. (2004) . "studying abroad". National petroleum News.

Foskett, N. and Hemsley- Brown, J. (2001), choosing future: young people Decision Making in Education, Training and career Markets, Routledge Falmer, London.

Francis. J. B. (1975) . How get there Form here ? program design for faculty development. Journal of Higher Education. No .64. November / December. 791-32

Freedem. M. and N. Sanford . (1979) the Faculty member yesterday and today. Facilitaiting Faculty Development. Edited by M. Freedem. San Francisco: Jossy – Bass .

Gaff. J.G (1975) Toward Faculty Reneval: Advanced in Faculty. Instructional And Organizational Development. San Francisco: Josses- Bass. 1375

Gambetta, D. (1996), Were they pushed or Did they jump? Individual Decision Mechanisms in Education, westview press, Boulder.

Hodkinson, p., sparkes, A. and Hodkinson, H. (1996), Triumphs and Tears of Young people: Markets and the Transition from school to work, David Fulton, London.

kNIGHT, J.,2004, "New rationales driving internationalization" International Higher Education, num.34.

Marguerite J. Dennis, (2007), Enrollment and international programs.

OECD, 2004, Internationalization and trade in higher Education: opportunities and challenges , OECD, Paris.

OECD, (2006), Education at glance : OECD Indicators 2006

RAMA, C.,2003, " Education transnational: tercer shock education superioren America latinal" , Cruzando fronteras, nuevos desafios para la education superior. Santiago chile, consejo superior Education, Santiago Chile.

Randi. Kimand, susan. Gldstein. (2005). "ntercultural Attitudes Predict Favorable study abroad Expectations of u.s. College students". Journal of studies in international Education.

Steve B. and A. Joiner, 2004, "participation in tertiary study abroad Management, Volume 18 , Number 5.

Theodore.p. (2004, Apr)." Foreign university graduates in the Greek Labour market". International Journal of finance and Economics.

UNESCO, (2007), Singal your interest in malaysia forum 2007

Vijender. Sharma, (2006), "Higher Education in India and GATS: A Disastrous proposal, No. 44

Wylie, N. R. and John, W. Fuller. (1985) Enhancing Faculty Vitality through collaborating among colleges. In Baldwin. G. r (ED) incentive for Faculty vitality. New directions for higher education. No. 51 San Francisco: Jossey – Bass. September. 1985

Yoko. Tsuruta, (2003), the Daiwa Anglo-Japanese, Foundation.

تاریخ دریافت: ۸۷/۱۱/۷

تاریخ پذیرش: ۸۸/۲/ ۱۲